

A ló és az ember

Hegyszakadékok, suvadásos oldalak, kőfolyások szabdalták a Keleti-Kárpátoknak azt a részét, ahol Mózsi élt. A legény külsőleg nem sokban különbözött a vidék domborzatától, a mindig borostás arcán óriási barázdák futottak le, fogai hiányoztak, pedig nem volt öreg, nem csoda, mert gyermekkorától a zápjain törte a mogyorót, attól megrepedezett a zománc. Az álla kettéhasadt és elferdült, mert egyik hajnalban hirtelen lépett be az istállóba, s Mancsi, a fiatal kanca rúgott. Ijedtében rúgott, vagy a csitkóját védte? Azt nem lehetett tudni, de szinte Mózsi életébe került a rúgás. Rudi, a szomszédja futott be a nagy ordítózásra, ő vitte a komáját szélesebesen, lósze-kérrel a központi kórházba, a sebészorvos lyukakat fúrt, s két kapcsot tett az állába, fájdalmasabb volt, mint a lórúgás. A csont összeforrt, de a száját teljesen soha nem tudta becsukni, torz vigyorától félték a kicsi gyerekek a faluban.

Erős dolgú, szorgalmas ember volt Mózes. Tombolt benne a virtus, legénykorában, csupa nagymellűségből, megemelte Lina, az özvegyasszony boronaházának az egyik sarkát, szerencsére nem mozdultak el a gerendák, nem omlott meg a kulipintyó. Kaszáláskor mindenkit kivágott a rendből, ha valaki építkezett, őt hívta görgetni a nagy kőtömböket a fundamentumba, kútásás, téglakatlan összerakása nem esett meg nélküle, karácsony előtt a disznó lefogásában is elsőrendű segítség volt az egész utcában. Meg is látszott mokány természetén a kemény munka és a gyakori virtuskodás, a két karja akár két husáng, lábai a kerítés sásfáira hasonlítottak, keze két ráspoly, nyaka, mint a bikáé, mellkasa hordó, lépései alatt megdöndült a föld, torzonborz dróthaja, ha levette sapkáját, égnek állt.

Mivel elvállalta a falu két bikájának a gondozását, ráragadt a csúfnév, háta mögött, de szemében is Bikás Mózsinak neveztek. Illett rá a név, mert még a faluvégén is hallani lehetett, miképpen rekcumozza a két szilaj állatot, husánggal verte az oldalukat, muszáj üssem őket, hogy féljenek, mondta, mert különben letaposnak, szarvuk hegyére vesznek.

Vadember. Ez a név is ráragadt, mert ha indulat robbant Mózsiban, tört, zúzott, se embert, se állatot nem kímélt, egyedül a feleségét, Irént nem bántotta soha, nagyon hálás volt neki, hogy rossz híre ellenére igent mondott, amikor megkérte a kezét. Nem volt könnyű vadember felesége lenni, de kijöttek. Azt is lehet mondani, jól kijöttek.

A házastársak jó egyezségét szolgálta Mózes legnagyobb szenvedélye, az erdő, a hegy. Keveset tartózkodott a felesége szoknyája mellett, a havas volt az ő igazi hazája, itt, a Kárpátokban volt ő otthon, ha felhághatott a legmagasabb csúcsra, királynak érezte magát. Szétnézett a tájon, szemei itták a fenyőerdők feketébe hajló, sötétzöld színét, a kőszálak fehér ragyogását, fülében elraktározta a lefutó patakok örök csobogását, ilyenkor ellágyult, ilyenkor nem vadember volt ő,

hanem gyermek, szájtáti, csodálkozó, kisgyerek, aki nem tud betelni szülőföldje csodáival. Éppen csak nem borult le egy-egy orom, meredek szikla, fenyőóriás előtt.

Kicsi korában hadilábon állt a tudományokkal, nem végezte el az általános iskola két utolsó osztályát, kimaradt, és fuvarosnak állt. Először az apjával járta a meredek hegyi utakat, horhosokat, s húzták be lovakkal a rönköket a főút mellé. Igen fontos volt ez a munka, jól meg is fizették, mert a szakadékos, túlmeredek hegyoldalakat nem tudták sem traktorral, sem teherautóval megközelíteni, kellett a ló kemény patája, izmos lába és az ember ráspolyos tenyere, kötélizmos karja. Igen, csak ők, az ember és a ló tudták kimenteni a szakadékokból az oda behullott hatalmas fenyőtörzseket. Zöld aranynek nevezték az urak, akik ritkán erre jártak.

Amikor az apja megöregedett, átvette a fogatot. Mondták a faluban, nem tanácsos egyedül végezni a fahúzatást, gyakori a baleset, ha az egyik megszorul, bajba kerül, a másik kimentí. Meg sem hallgatta az intelmeket, hajnalban rakta rá a hámot a két lovára, s kötötte utánuk a szekérből kiszertelt tengelyt a két első kerékkel, saját találmány volt ez, arra ült fel, amíg kiérték a havasba. De volt neki más csodaszerkentyűje is, a facsúztató, így hívta, három hengert eszközölt össze, vastag hídlásdeszkát szerelt rájuk, s ha arra fel tudta capinával bökkenteni a rönk vastagabbik végét, s a különös szerelvényt ráakasztotta a hámfára, a legmeredekebb oldalakon is ki tudták húzni a terút a lovak.

Büszke volt rá nagyon!

Csak szólni kellett a lovaknak, a rúgós Mancinak és a gyorslábú Szellőnek – szerette a kancákat, paripát soha nem tartott –, s azok, ha meghúzták a szügyhámot, recsegett, ropogott minden, haladtak előre még ott is, ahol nyoma sem volt az útnak, ők törtek csapást a ciheresben, csetenyésben, málnavészben.

Egésznek érezte a világot, ő és a két ló kerek egész, nem hiányzik semmi, ami rajtuk kívül van, az idegen, annak a szaga is más, járt ő városon, katona is volt, bolondul futnak ott össze-vissza az emberek, nem tudják, mi célra vannak a világon, de ők hárman azonosulnak fűvel, fával, virággal, esővel, hóval, lábuk alatt a sárgásbarna, erdei föld, fejük felett a bárányfelhős ég, éjjel a csillagok, a Hold, s az sem igaz, hogy ő magányos vadember, gyönyörűen tud beszélgetni a két társával. Hosszan morfondírozik, ha nem tetszik valami, megdicséri Mancit, Szellőt, amikor jól húznak, ők nyerítésükkel, prűszkölésükkel, horkantásaikkal válaszolnak, fejük járása, lábuk dobbantása is beszéd, s amikor délben eléjük teszi a jó szagú szénát, sarjút vagy száraz lucernát, még a vállába is beleharapnak, de csak szépen, puhán, nem a fogukkal, hanem fodros, puha ajakukkal csavarintanak egyet a kabátja ujján, de néha a fülén, ha nincs rajta a sapka, a haján is.

Akkor változott meg ez az idill, amikor az országos fakitermelő vállalat utolérte őket. Megjelentek a sisakot viselő munkások, s az eszeveszetten durrogó, pufogó druzsbáikkal az egész Kárpát-kanyarulatot lecsupasztották. Elhomályosult Mózes szeme, amikor szétnézett, és látta, hogy az ő édenkertje elpusztult, csak tuskótenger, lecsapott fáhegyek, faágak borítják a hegyoldalakat, ormokat, gerinceket, az utakat összetörték a hatalmas traktorok, teherautók, még a vizek járása is megváltozott.

S mégis tőlük kapott munkát Mózsi. Egy erdészmérnök kereste fel otthon, Irén hamar köménymagos pálinkát és csörögét tett az asztalra, letörülte kötényével a hokedlit, s szívesen kínálta az idegen urat.

– Úgy hallottam, kedves Mózes, – ne haragudjon, a családnevét nem tudom –, hogy maga a szakadékokba hullott fák kivonszolásának nagymestere, azt mondják az emberek, hogy még különleges járművet is készített erre a célra, s nekünk igazán nagy szükségünk lenne magára, olyan szakadékos ez a vidék, hogy a kitermelt faanyag jelentős százaléka döntéskor a mélybe zuhan, ott fog elkorhadni, ha nem sikerül kihúzatni azokat. A mi firmánk gépei és emberei meg sem tudják közelíteni ezeket a helyeket.

Mózsi nem válaszolt azonnal. Dolgozna ő, hogyan dolgozna ezeknek az égből alászállt idegeneknek, nagy szüksége van a pénzre, de akkor vége a szép életének, akkor már nemcsak Mancsi és Szellő lesz a társa, hanem ki tudja, kik. Nagyokosokkal ő soha nem állt szóba, nemegyszer hallotta annak idején az apjától, urakkal nem jó egy tálból cseresznyézni, mert meglövdöznek a magjával. Végül megszólalt.

– Lehet szó róla, mérnök úr, de én megszoktam, hogy egyedül dolgozom. Ha nem szól bele senki a munkámba, huzigálom én szép csendesen a szakadékba hullott fenyőket, csak éppen hagyjanak békét nekem. A lovaimmal szoktam értekezni, jól megvagyunk hármascskán, én mondom a magamét, és ők – ha hiszi, ha nem –, válaszolnak.

Áldomást ittak a köménymagos pálinkából, kezét ráztak, s megegyeztek, hogy másnap reggel találkoznak a Háromkút irányába kikanyargó erdei út szádában.

Nem sokat aludt az éjszaka Mózsi. Irén is mocorgott. Nem beszélgettek, ismerték egymás gondolatait. Akkor minek vesztegetni a szót?

A feleség hamarabb kelt, feltarisznyálta az urát, s Mózsi csodajárművén elporoszkált észak felé.

Fenn végigjárta a mérnökkel a hegygerinceket, kijelölték a kritikus pontokat, s azt is, hová, melyik erdőkitermelő út mellé kellene behúzni a fákat. Oda, ahol már teherautókra lehet rakni.

Szavának állt a munkavezető, senki nem zavarta Mózes, adott neki egy doboz piros festéket s egy ecsetet, mondta, amelyik fát ő vonatja ki a szakadékból, s behozza ide, annak a bütüjére írjon egy nagy M betűt. Arról ők tudják, hogy Mózes-termék. Aszerint fizetnek.

– Erről mintha hallottam volna valamit – gondolta Mózsi. – A tanító néni mesélte az iskolában, de abban a mesében a M betű mintha Mátyást jelentett volna.

Teltek a napok. Mózsi és a két ló csodát művelt. Irdatlan szakadékokba másztak be, s húzták ki a rönköket. Persze, először fejszével lecsonkolta az ágakat, azok mindenbe beleakadtak volna, s ha rázökönt a fa a csodajárműre, már kúszott is fel a zöld arany a hegygerince. Megtörtént, hogy külön kellett választani a két állatot, mert túl keskeny volt a hasadék, akkor a hámfát csak Mancsi vagy csak Szellő után akasztotta.

Haladtak szépen, nőtt a farakás az erdőkitermelő út mellett, virítottak a nagy M betűk, Mózsi kalkulált, számolt, tudott a köbméterről, ezért már komoly summa üti a markát.

Aggodalma amiatt volt, mert tudta, hamarosan eléri a kőfolyások völgyeit, azok még a madarat is maga alá temetik, ha valamelyik rá talál szállni. Ember, állat messzi elkerülte a lassan, szemmel nem látható, lefelé csordogáló kőpatakokat.

De nem lehetett kikerülni. A mérnök mondta, hogy ott, a kőfolyások peremén hever a legtöbb kidöntött fa, egy részük benyúlik a szakadékba, de igás állattal azokat ki lehet még huzigálni, ezért fordult a firma magához, Mózsi.

Meleg nyár volt, amikor elérte a veszedelmes helyet. Még a havasi levegő is átforrósodott, repeselt, az állatok behúzódtak a sűrűbe, a madarak elhallgattak, Mózses először érezte a magányt, amit addig a legjobban szeretett. Inkább szorongás volt az, nem magányérzet, de ezt ő nem tudta megkülönböztetni.

Kezdetben azokhoz a rönkökhöz kötötte rá a csodaszekerét, amelyek közel voltak ugyan a szakadékhoz, de neki s a két lovának semmilyen veszélyt nem jelentettek. Új csapást kellett vágni a sűrűségben, csak úgy tudott leereszkedni a túlsó oldalon a köves útig, ő elől ment, fogta egyik ló kantárszárát, jobb kezében rövid nyelvű balta, azzal nyeste, vágta a süvölvény fákat, ágakat, gyökérhajtásokat, legtöbb baja a vad-szederrel volt, mert rátekeredtek a lábszárakra, de a második, harmadik fuvar után már tűrhető volt az út.

Egy hétig semmi baja nem esett, minden este hazament az ő Irénjéhez, Manci is nyugtalan volt az ő Fickó fia miatt, reggel és este még szopott a csitkó, nehezen váltak el egymástól.

Közvetlenül a kőfolyás szélén, össze-vissza döntögetve halom fa feküdt. Mózsi látta, hogy azokat el kell választani egymástól, le kell pucolni a törzseket, különben mozdíthatatlanok. Nem hiába hagyta itt az értékes anyagot az erdőkitermelő vállalat.

Egészen közel erdei tisztás volt, a két lovat oda vezette, s azok harsogva rágták, tépték az erdei füvet, virágokat, s ő nekifogott, hogy egyenként kiszabadítsa a fenyőfákat. Dolgozott hevesen, ahogy szokta, vad indulattal, de egy félóra, óra után megmozdult alatta a föld. Nem tudhatta, mert szemből nem látta, a kő kikapott a föld alól, a peremen a fák, bokrok gyökerei kilógtak, veszélyes üreg keletkezett.

Leszakadt a puha föld karéja, és ő a három-négy fenyőtörzsszel együtt, ami még hátra lett volna, megindult lefelé, bele a kőfolyásba. Egy törzs hosszában csúszott lefelé, kettő szerencsére keresztbe fordult. Mózsi ölelte egyiket, de ekkor még nem félt. A borzalom akkor fogta el, amikor meglátta a medvének a fejét. Nem sokkal korábban csúszhatott bele a fenevad a kőfolyásba, nyakig betemette, de még élt, vicsorított, morgott, csattogtatta a fogait. Mózsi fölmérte a helyzetét, a két keresztben fekvő fa őt védte, a medve amúgy sem tudott mozdulni, ő is halálra van ítéelve, de a vad közelsége miatt lúdbőrös lett a háta, s érezte, életében először érezte, hogy égnek mered a haja.

– Ez a halál – gondolta. – Hiába kiabálok, a vidéken senki, a lovaimtól ha elbúcsúszom.

S akkor különös gondolat villant az agyában. A lovak. Ezek okos állatok, ezek még kimenthetnek engem.

Torkaszakadtából kiáltotta:

– Szellő! Manci! Cú, haza! Gyí, haza! Manci! A Fickó!

Azt, hogy Manci, a Fickó többször is ordította. A kanca vad nyerítéssel válaszolt, de legeltek tovább. Már hanyatlott le a nap, az állatok jóllaktak, húzták maguk után a csodaszekeret, eljöttek a peremig, talán látták is a gazdájukat, s Mózsi nem fejezte be az ordibálást:

– Szellő! Manci! Cú, haza! Gyí, haza! Manci! A Fickó!

Még pipáltak valameddig a lovak a szakadék szélén, s amikor elunták magukat, megfordultak, s az ezerszer kipróbált, jól ismert úton hazaporoszkáltak.

Késő este volt már, amikor megálltak a kapu előtt. Irén meghallotta a nyerítésüket, s kirohant.

– Uramisten! Hol vagy, Mózsi? Valami nagy baj történt vele, odaüthette a fa, s a lovak hazajöttek.

Döngetni kezdte a szomszéd, Rudi kapuját, az kijött, mások is megjelentek a jajveszékélésre, legalább öt-hat férfi tanakodott, mit tudjanak csinálni.

Kicsi volt a falu, mindenki tudott mindent, Irén pláné tudta, hogy Mózsi napok óta a kőfolyások tetején dolgozik.

Rudi leakasztotta a lovak után kötött csodaszerkentyűt, hárman kitaszították a szín alól a löcsös, kicsi, könnyűjáratú szekeret, öten ültek fel arra – egytől egyig fogd meg, kemény falusi legények, fiatal emberek –, s elindultak.

– Álljatok meg! – kiáltott Rudi. – Valami eszembe jutott. Hátha olyan helyt van Mózsi, ahová mi nem érünk el? Hozom a szénahordó kötelet.

Irányítás sem kellett a két lónak, mentek azon az úton, amelyen bejöttek az imént. Az ő jó szemükre, szimatukra, ösztönükre akkor volt szükség, amikor a csetenyésben, Mózsi által tört csapáshoz jutottak.

Szerencsére telehold volt, a fák árnyékai beestek az ösvénybe, de azért lehetett látni. Ahogy közeledtek a kőfolyáshoz, egymás után, de kórusban is ordították:

– Mózsi! Hol vagy, Mózsi?

Felértek arra a tisztásra, ahol napközben legeltek a lovak, az emberek látták a friss patanyomokat, a lóganyét, arról tudták, jó helyen járnak.

Hallgatóztak.

Halk nyöszörgés, nyögés a kőfolyásból.

Ez nem lehet más, csak Mózsi.

A lecsonkolt fákról, s a becsúszott földdarabról is tudták, nemrég ember dolgozott itt.

A szénahordó kötél volt az egyetlen eszköz, amellyel valameddig be tudtak ereszkedni a mélybe. Négy markos legény fogta a kötél végét, Rudi ereszkedni kezdett.

Ott lent már tisztán hallotta a komája elhaló hangját. Torka berekedt az egész napi kiabálástól:

– Segítség! Emberek!

Rudi bemerte a helyet, ahol Mózsi már a válláig állt vagy ült a kőfolyásban, kiáltotta a társainak, húzzák őt vissza.

Másodszor a Mózsi vonalán ereszkedett le. Két istrángot is vitt a kezében.

Elérte a félig elájult testet, be tudott nyúlni a hónalja alá, s hurkot kötött.

– Na, most húzzatok! – kiáltotta. – De csak lassan, óvatosan!

Nehezen, de megmozdult Mózsi teste. A kődarabok csúsztak, gurultak lefelé, de nem tudták magukkal sodorni az áldozatot. Vitték a két szál fát, és Mózsi látni vélte, hogy a medve feje is eltűnik a görgetegben.

Amikor kikászálódott Rudi segítségével a mart tetejére, először nem a feleségét, hanem a két lovát ölelte meg.

Ráborult Manczi nyakára, szorította az állatot, alig tudták letépni a karjait.

– Nektek köszönhetem a második életem – mondta Mózsi.

És belezuhant a szekér derekába.

Manci és Szellő csendesen poroszkált haza, aznap már másodszor.

Gondolni nem gondolhattak semmit, mert hát állatok, de a nyerítésük, horkantásuk mintha vidámabb lett volna.